

โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

"การคุ้มครองผู้หญิงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา"

๑. ชื่อโครงการ

โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ "การคุ้มครองผู้หญิงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา"

๒. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันนี้ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นประเด็นที่ทุกคนในสังคมให้ความสนใจและให้ความสำคัญ โดยเฉพาะกรณีของผู้หญิงซึ่งตกเป็นผู้เสียหายจากคดีความรุนแรงในครอบครัว หรือคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ เพราะเมื่อเป็นผู้เสียหายและเป็นประจักษ์พยาน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องการพยานหลักฐานที่ชัดเจน เพื่อพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ผู้หญิงซึ่งเป็นผู้เสียหาย และเป็นประจักษ์พยานในคดีดังกล่าวอาจจะถูกกระทำความรุนแรงซ้ำแล้วซ้ำอีกผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เริ่มตั้งแต่ขั้นแรกการสอบถามข้อเท็จจริงเบื้องต้นจากเจ้าพนักงานของรัฐ เมื่อผู้เสียหายขอความช่วยเหลือหรือเพื่อจะได้คัดกรองการแจ้งความร้องทุกข์ที่ถูกต้อง ถูกต้องที่ ขั้นที่สองการสอบถามของพนักงานสอบสวนเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง และขั้นที่สามการสอบถามเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล จากที่ผู้เสียหายจะพยายามหลีกเลี่ยงเหตุการณ์และข้ามผ่านประสบการณ์อันเลวร้ายนั้นไปให้ได้ กลับกลายเป็นการทำซ้ำซาก ตอกย้ำรอยแผล ติตรอบาป ทุกครั้ง ทุกขั้นตอน ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจะต้องมีการซักถาม ถามค้าน ถามติง เพื่อค้นหาให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่แจ้งชัดปราศจากข้อสงสัย อันเนื่องมาจากหลักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ วางหลักไว้ว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั้นน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น” และในวรรคท้ายยังย้ำอีกว่า “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” ดังนั้นการจะลงโทษจำเลยได้จะต้องได้ข้อเท็จจริงในรายละเอียดที่ชัดเจนที่สุด ทุกขั้นตอน ผ่านคำให้การชั้นพนักงานสอบสวนและคำเบิกความของประจักษ์พยานปากผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้หญิงในชั้นศาล บางคำถามในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องถาม เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงที่แจ้งชัด บางคำถามนั้นเจตนาจะถามเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ละเอียดที่สุดหรือถามเพื่อจะทำลายน้ำหนักคำพยานซึ่งเป็นหญิง แต่ไม่ว่าโดยจงใจหรือไม่จงใจก็ตามผลกระทบของคำถามนั้นยังคงบาดลึกและเป็นแผลเป็น ฝังอยู่ในจิตใจของผู้เสียหายตลอดไป นอกจากนั้นยังมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๑๗๒ ยังวางหลักไว้อีกว่า “การพิจารณาและสืบพยานในชั้นศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย” ประจักษ์พยานปากผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง จะต้องพูดเล่าข้อเท็จจริงต่อหน้าจำเลยซึ่งบ่อยครั้งเป็นจำเลยหลายคนที่ถูกคนล้าวนเป็นคนทีลวงเกินหรือเคยทำร้ายตนเอง ความอับอาย ความหวาดกลัว ความฝังใจ ย่อมยากจะลบเลือน

แต่แท้จริงแล้วกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองผู้หญิง ทั้งที่อยู่ในฐานะเป็นผู้เสียหายและในฐานะพยาน ทั้งในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ และชั้นพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น ดังเช่นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๓ วรรคสี่ วางหลักคุ้มครองผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิงในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศไว้ โดยให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน และในส่วนพนักงานอัยการมีหนังสือเวียนที่ อส ๐๐๐๗(พก)/ว๒๑๘ ลงวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๐ วางแนวปฏิบัติ ให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการเข้าร่วมถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นหญิง เนื่องจากเหตุผลว่าผู้หญิงยอมเข้าใจผู้หญิงได้ดีที่สุด หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๖/๔ วางหลักไว้ว่า ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศห้ามมิให้จำเลยนำสืบโดยพยานหลักฐานหรือถามค้าน ด้วยคำถามอันเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของผู้เสียหายกับบุคคลอื่นนอกจากจำเลย เพื่อไม่ให้นำข้อเท็จจริงนอกสำนวนมาจ้องทำลายกัน หรือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๒ วรรค ๓ เปิดโอกาสให้สามารถใช้วิธีการทางเลือกจากการเบิกความของพยานต่อหน้าจำเลย ซึ่งอาจจะมีความหวาดกลัว หรือความฝังใจ โดยสามารถแถลงหรือยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อสืบพยานแบบไม่ต้องเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยได้ ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญา โดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลย พ.ศ. ๒๕๕๖ รวมถึงมาตรการการคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว การคุ้มครองพยานผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง จากการปล่อยชั่วคราว (ประกันตัว) ผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และการปล่อยชั่วคราวจำเลยในชั้นศาล การปล่อยตัวผู้กระทำความผิดหลังพ้นโทษ ฯลฯ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหา หรือจำเลย กลับไปข่มขู่หรือคุกคามบุคคลใดได้

หลักกฎหมายต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น สอดคล้องกับมาตรฐานสากลตาม ยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติฉบับปรับปรุงในการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงในด้านการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ขององค์การสหประชาชาติ(Update Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Woman in the field of Crime Prevention and Criminal Justice) ยกตัวอย่าง เช่น ส่วนที่ ๓ วิธีพิจารณาความอาญา ข้อ ๑๕ (ซี) ผู้หญิงที่เป็นผู้ถูกระทำความรุนแรงสามารถเบิกความเป็นพยานในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาโดยใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันความเป็นส่วนตัว, ข้อมูลส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีของผู้หญิง ฯลฯ (อี) ความน่าเชื่อถือของผู้ร้องทุกข์ในคดีความรุนแรงทางเพศจะเท่ากับความน่าเชื่อถือของผู้ร้องทุกข์ในการดำเนินคดีอาญาประเภทอื่น การนำเสนอประวัติทางเพศของผู้ร้องทุกข์ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญานั้น ต้องห้ามมิให้รับฟังในกรณีที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น ๆ ฯลฯ (เอช) เจ้าพนักงานตำรวจและศาลมีอำนาจออกคำสั่งและบังคับใช้มาตรการคุ้มครองและยับยั้งหรือห้ามมิให้กระทำการใด ๆ ในคดีที่ใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิง ฯลฯ (เจ) การทำคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษโดยไม่คุมขังหรือกึ่งคุมขัง, การให้ประกันตัว, การปล่อยตัวอย่างมีเงื่อนไข, การพักการลงโทษ หรือคุมประพฤติผู้กระทำความผิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีผู้กระทำความผิดซ้ำซากและร้ายแรง จะต้องพิจารณาถึงความเสี่ยงด้านความปลอดภัยตลอดจนความเปราะบางของเหยื่อ (แอล) ผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการและกลไกการร้องเรียนทั้งหมดโดยปราศจากความกลัวจากการแก้แค้นหรือการเลือกปฏิบัติ

ส่วนที่ ๔ เจ้าพนักงานตำรวจ, พนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ข้อ ๑๖ (เอ) ประกันว่าบทบัญญัติกฎหมาย,นโยบายกระบวนการ, โครงการ และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิงสามารถนำไปใช้ได้อย่างสอดคล้องและมีประสิทธิภาพโดยระบบงานยุติธรรมทางอาญาและได้รับการส่งเสริมจากกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม (บี) พัฒนากลไกเพื่อประกันการแก้ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงที่ครอบคลุม, ทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพ, ประสานความร่วมมือกัน, มีความเป็นระบบและยั่งยืนเพื่อเพิ่มโอกาสความสำเร็จในการจับกุม, ดำเนินคดีและพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด อันนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีและความปลอดภัยของเหยื่อและป้องกันการตกเป็นเหยื่อโดยอ้อม (ซี) ส่งเสริมการใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสำหรับเจ้าพนักงานตำรวจ, ผู้มีอำนาจดำเนินคดีอาญา และหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ฯลฯ (จี) ประกันว่ากฎหมาย,นโยบาย,กระบวนการและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ในการพิจารณาการจับกุม, การกักกัน และการกำหนดเงื่อนไขการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดในรูปแบบใด ๆ ก็ตาม จะคำนึงถึงความจำเป็นในเรื่องความปลอดภัยของเหยื่อและครอบครัว ฯลฯ (แอล) ในกรณีที่เป็นไปได้ให้เหยื่อความรุนแรงมีสิทธิพูดคุยกับเจ้าพนักงานหญิงไม่ว่าจะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอื่น ๆ เป็นต้น

กฎหมาย กฎ ระเบียบ หนังสือเวียนต่าง ๆ นั้นมีอยู่ แต่อาจจะยังไม่ได้มีการใช้กันอย่างแพร่หลาย และยังไม่มี การขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม อันอาจเกิดจากความไม่รู้ของผู้มีสิทธิ ความไม่ตระหนักถึงความร้ายแรงของสภาพปัญหาหรือความไม่เข้าใจในข้อกฎหมายของผู้ปฏิบัติงาน

สำนักงานอัยการสูงสุด โดยสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีเยาวชน และครอบครัว ๖ ศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว ซึ่งมีวิสัยทัศน์ว่า "เป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนกระบวนการ กลไก และการบังคับใช้กฎหมาย คุ้มครองสิทธิ เด็ก เยาวชนและสถาบันครอบครัว" ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของสภาพปัญหาและต้องการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต้นแบบของสหประชาชาติดังกล่าวให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริงเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้หญิง จึงได้จัดทำโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการนี้ เพื่อให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ได้ร่วมกันคิด วิเคราะห์ ถกแถลง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างสอดคล้องประสานและมีประสิทธิภาพ ทั้งร่วมกันวางแผนปฏิบัติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๓. วัตถุประสงค์

เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดเห็นของบุคลากรทางกฎหมาย เกี่ยวกับมาตรการในการคุ้มครองผู้หญิงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และรวบรวมปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว เพื่อให้ได้แนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสามารถปฏิบัติได้จริง ทั้งเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ทบทวนองค์ความรู้ มีความเข้าใจ เกิดความเชี่ยวชาญและได้ทดลองปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะในการปฏิบัติงาน เกี่ยวกับหลักการ ช่องทาง วิธีการและการบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ ในกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิสตรีและสถาบันครอบครัว อันได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลย พ.ศ. ๒๕๕๖ หนังสือเวียนและบทบัญญัติของกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

๔. กลุ่มเป้าหมาย

บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ OSCC เจ้าหน้าที่จากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พมจ.) และตัวแทนจากองค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์ (NGO) รวมทั้งสิ้น 70 คน

๕. วิธีการดำเนินการ

ระดมความคิดเห็นและรับฟังสถานการณ์ ปัญหาอุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบัน ทบทวนความรู้ ขั้นตอนการปฏิบัติ ข้อกฎหมาย กฎ ระเบียบ หนังสือเวียนที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ และทดลองลงมือปฏิบัติจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงานจริงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

๖. ตัวชี้วัดผลสำเร็จ

การอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ผู้เข้าร่วมการสัมมนาสามารถระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทดลอง ปฏิบัติจนเกิดทักษะ และสามารถเข้าใจถึงข้อกฎหมาย กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

๗. ระยะเวลาดำเนินการ

ระยะเวลาการสัมมนา ๓ วัน ระหว่างวันที่ 1 – 3 พฤศจิกายน ๒๕๖๐

๘. สถานที่อบรมสัมมนา

โรงแรมในกรุงเทพมหานคร หรือต่างจังหวัด

๙. งบประมาณดำเนินการ

ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก UN Women

๑๐. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ มีความรู้ความเข้าใจใน ช่องทาง วิธีการ มาตรการ ข้อกฎหมายและมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมถึงการตระหนักถึงความร้ายแรง ของสภาพปัญหา

๑๑. ผู้รับผิดชอบโครงการ

ศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว

๑๒. ผู้อนุมัติโครงการ

อัยการสูงสุด

กลุ่มเป้าหมายที่สำนักงานอัยการสูงสุดจะมีหนังสือเชิญ มีดังนี้

1. พนักงานอัยการ จำนวน 15 คน
 2. พนักงานสอบสวน จำนวน 15 คน
 3. เจ้าหน้าที่จากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พมจ.) จำนวน 15 คน
 4. เจ้าหน้าที่ OSCC จำนวน 15 คน
- รวม 60 คน

หมายเหตุ :- UN Women จะเป็นผู้เชิญตัวแทนจากองค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์ (NGO) และผู้แทนจาก TIJ